

8.Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: наказ Державного комітету промислової політики України від 2.02.2001 р. № 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ligazakon.ua](http://www.ligazakon.ua).

9.Прохар Н.В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики / Н.В. Прохар, Ю.О. Ночовна. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011.– 257 с.

10.Сопко В. Бухгалтерський облік / В.Сопко, М.Щирба, З.Гуцайлюк, М.Бенько – Тернопіль: Астон 2005. – 496 с.

11.Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д.; [пер.с англ.]; под ред. Я.В. Соколова. – [2-е изд.]. – М.: Финансы и статистика, 1997.–496 с.

12.Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерский учет : управленческий аспект / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер; [пер. с англ.]; под. Ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 416 с.

13.Collier P. Accounting for Managers: interpreting accounting information / Paul Collier . – Wiley, 2009. – 532 p.

14.Scott William Accounting Theory / William Scott. – London: Hardback, 2008. – 450 p.

Отримано 22.03.2012

УДК 336: 334.7

В.М.АНТОНЕНКО, канд. екон. наук

Донецький національний технічний університет

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглядається оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств, для чого досліджуються сучасні наукові підходи до означеної проблеми та обґрунтовується власна авторська позиція. Наводяться відповідні факторні напрямки впливу фінансового результату на індикатори (критерії) фінансової безпеки.

Рассматривается оценивание уровня финансовой безопасности предприятий, для чего исследуются современные научные подходы к названной проблеме и обосновывается собственная авторская позиция. Приводятся факторные направления влияния финансового результата на индикаторы (критерии) финансовой безопасности.

The article focuses on an important issue - evaluation of the level of financial security of the company and explores modern scientific approaches to this problem. Author's own position is justified, the essence of which is evaluation of the level of financial security of the companies through financial performance. Factor directions of financial results influence on the indicators (criteria) of financial security are given.

Ключові слова: фінансова безпека, оцінка, чинник впливу, фінансовий результат, потенціал впливу.

Проблеми фінансово-економічної безпеки підприємств потрапили в поле зору представників вітчизняної економічної науки порівняно недавно. Чинником виникнення та посилення уваги до цих проблем є трансформаційна криза української економіки, яка охопила всі сфери і стала суттєвою перешкодою на шляху забезпечення сталого розвитку економіки та суспільства.

Взагалі цією проблемою з різних точок зору та позицій займалися чимало дослідників, серед яких особливу увагу привертають роботи таких вчених, як О.І. Барановський [2], К.С. Горячева [4, 5], М.М. Єрмошенко [5, 6], Я.А. Жаліло [7], О.Ф. Новикова, Р.В. Потоколенко [13], Є.А. Олейніков [14], Г.А. Пастернак-Таранушенко [17] та інші. Вирішенню окремих аспектів забезпечення фінансової безпеки на рівні господарюючих суб'єктів приділяли увагу такі дослідники, як О.В. Ареф'єва [1], І.О. Бланк [3], С.М. Ілляшенко [9], Г.В. Задорожний, П.О. Іваненко [8], Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко [11], Л.А. Костирко [12], Р.С. Папехін [15, 16], О.О. Терещенко [19, 20], В.В. Шликов [21] та ін. Однак, на жаль, з цього наукового напрямку і досі налічується багато невирішених питань; а деякі з тих, що вже були розглянуті науковцями, залишаються незавершеними.

Однією з найбільш актуальних проблем є розробка методів оцінки фінансової безпеки, яка пов'язана з необхідністю наявності інформації для управління підприємством. В науковій літературі напрацьовуються різні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, які можна класифікувати наступним чином: 1) індикаторний; 2) ресурсно-функціональний; 3) агрегатний, заснований на достатності обігових коштів (власних і позикових); 4) підхід на основі визначення ймовірності банкрутства; 5) підхід на основі критерію “мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці” [18].

Більшість дослідників цієї проблеми вважає, що визначення стану та загроз фінансової безпеки підприємств потребує застосування індикаторного методу, за якого рівень безпеки визначається за допомогою так званих індикаторів (табл. 1) [10, 15, 16]. Інший метод до оцінки рівня фінансової безпеки розглядається в межах ресурсно-функціонального підходу, за яким оцінку пропонується здійснювати за кожною функціональною складовою фінансової безпеки, а потім визначити інтегральний показник експертним шляхом. При цьому функціональну структуру фінансової безпеки підприємства визначають такі складові: бюджетна; грошово-кредитна; валютна; банківська; інвестиційна; фондова; страхова [1, 9]. Не змінюючи авторського змісту запропонованих формул, порядок визначення загального рівня фінансової безпеки та рівня безпеки по кожній її складовій, за цим підходом, приводимо у табл. 2.

Наведені підходи до визначення рівня фінансової безпеки підприємств є в певній мірі науково значущими та теоретично вагомими, а деякі з них – і практично здійсненними. Але велике розпорошення поглядів вчених на оцінку фінансової безпеки підприємств, яке існує в літературі, наближення цієї оцінки до оцінки фінансового стану підприємств приводить до думки, що необхідно конкретизувати коло досліджень та критерії цієї оцінки.

Таблиця 1 – Індикатори фінансової безпеки підприємства

Показники	Граничні значення	Примітки
1. Коефіцієнт покриття (Оборотні кошти / Короткострокові зобов'язання)	1,0	Значення показника повинне бути не менше за граничне
2. Коефіцієнт автономії (Власний капітал / Валюта балансу)	0,3	Значення показника повинне бути не менше за граничне
3. Рівень фінансового леверіджу (Довгострокові зобов'язання / Власний капітал)	3,0	Значення показника повинне бути не більше за граничне
4. Коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати (Прибуток до сплати відсотків і податків / Відсотки до сплати)	3,0	Значення показника повинне бути не менше за граничне
5. Рентабельність активів (Чистий прибуток / Валюта балансу)	З урахуванням індексу інфляції	Значення показника повинне бути не менше за граничне
6. Рентабельність власного капіталу (Чистий прибуток / власний капітал)	15%	Значення показника повинне бути не менше за граничне
7. Середньозважена вартість капіталу	Рентабельність інвестицій	Значення показника повинне бути не менше за граничне
8. Показник розвитку компанії (Відношення валових інвестицій до амортизаційних відрахувань)	1,0	Значення показника повинне бути не менше за граничне
9. Визначення структури кредитних ресурсів	Кредити строком до 1 року < 30%; Кредити строком більше 1 року < 70%	Значення показника повинне бути не менше за граничне значення
10. Показники диверсифікації: диверсифікація покущів (питома вага у виручці одного покупця); диверсифікація постачальників (питома вага у виручці одного постачальника)	10%	Значення показника повинне бути не більше за граничне
11. Темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів	Темпи росту прибутку > темпів росту реалізації продукції > темпів росту активів	
12. Співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості	Період обороту дебіторської заборгованості > період обороту кредиторської заборгованості	

Джерело: [1, 10,16].

Таблиця 2 – Визначення рівня фінансової безпеки за ресурсно-функціональним підходом

Рівень безпеки по бюджетній складовій – Ібж
$Ібж = Кп.з \times ап.з + Кб.к \times аб.к + Кз.б \times аз.б.$ $Кп.з = (Пр - ПЗ) : Пр$ $Кб.к = (ОК - БК) : ОК$ $Кз.б = (ОК - ЗБ) : ОК$ <p>Кп.з – частка податків і зборів, які сплачуються з прибутку підприємства, у сумі прибутку;   Кб.к – частка бюджетного кредиту (фінансування) у сумі оборотних коштів;   Кз.б – відношення кредиторської заборгованості бюджету по податках і зборах;   ап.з, аб.к, аз.б. – вагові частки кожного коефіцієнту;   Пр, ПЗ – прибуток підприємства та сума сплачених з прибутку податків і зборів;   ОК – сума оборотних коштів (власних і позикових);   БК – величина бюджетного кредиту (фінансування);   ЗБ – величина кредиторської заборгованості з бюджетом.</p>
Рівень безпеки по грошово-кредитній складовій – Ігк
$Ігк = Ккр \times акр + Кз.п \times аз.п + Кс.к-д \times ас.к-д.$ $Ккр = ОКкр : (ОКп - ОКв)$ $Кз.п = (ФОП - Зз.п) : ФОП, Кс.к-д = ДЗ : КЗ$ <p>Формула має економічний сенс лише за умови, що $КЗ > або = ДЗ$. При $КЗ < ДЗ$ коефіцієнт $Кс.к-д$ вважається рівним 1.   Ккр – частка короткострокових кредитів у покритті нестачі власних оборотних коштів;   Кз.п – частка заборгованості із заробітної плати працівникам;   Кс.к-д – співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;   акр, аз.п, ас.к-д – відповідні вагові частки кожного коефіцієнту;   ОКп – потреба підприємства в оборотних коштах для здійснення операційної діяльності;   ОКкр – сума короткострокових кредитів для поповнення оборотних коштів для здійснення операційної діяльності;   ОКв – наявність власних оборотних коштів;   ФОП, Зз.п – фонд оплати праці та заборгованість по заробітній платі.   КЗ, ДЗ – обсяг кредиторської та дебіторської заборгованості.</p>
Рівень безпеки по банківській складовій – Ібн
$Ібн = Дп : Кр$ <p>Якщо $Дп > Кр$, то значення показника $Ібн$ вважається рівним 1.   Дп – обсяг внесених підприємством у банк депозитів;   Кр – загальний обсяг узятих у банку кредитів (коротко- і довгострокових).</p>
Рівень безпеки по валютній складовій – Ів
$Ів = Ке-і \times ае-і + Кк.д.е-і \times ак.д.е-і.$ <p>Формула має економічний сенс лише за умови, що $КЗе-і > або = ДЗе-і$. При $КЗе-і < ДЗе-і$ коефіцієнт $Кк.д.е-і$ вважається рівним 1. $Ке-і = ОПе-і : ОП$ $Кк.д.е-і = ДЗе-і : КЗе-і$ <p>$Ке-і$ частка обсягу продажів за рахунок експортно-імпортних операцій у загальному обсязі продажів; $Кк.д.е-і$ – співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості по експортно-імпортних операціях; $ае-і, ак.д.е-і$ – відповідні вагові частки кожного коефіцієнту; $ОПе-і, ОП$ – обсяг продажів по експортно-імпортних операціях та загальний обсяг продажів. $КЗе-і, ДЗе-і$ – обсяг кредиторської та дебіторської заборгованості по експортно-імпортних операціях.</p> </p>

Рівень безпеки по інвестиційній складовій – Іі
$I_i = KB : Ko$
KB, Ko – капітальні вкладення у розвиток підприємства та основний капітал.
Рівень безпеки по фондовій підсистемі – Іф
$I_f = Va : Ko \times Ka : Ko$
Va – обсяг випущених акцій з метою збільшення основного капіталу; Ka – обсяг куплених акцій для збільшення основного капіталу.
Рівень безпеки по страховій складовій – Іс
$I_c = K_{c.m} \times a_{c.m} + K_{c.p} \times a_{c.p} + K_{c.n} \times a_{c.n}$
$K_{c.m} = Mc : Ko$
$K_{c.p} = Pc : Pz$
$K_{c.n} = Bc : ФОП$
K _{c.m} – частка застрахованого майна в основному капіталі; K _{c.p} – частка застрахованого прибутку в загальному прибутку; K _{c.n} – співвідношення страхових платежів по страхуванню від нещасних випадків і захворювань до фонду оплати праці; Mc – обсяг застрахованого майна; Pc, Pz – обсяг застрахованого прибутку та загальний обсяг прибутку; Bc – обсяг страхових платежів по нещасних випадках і захворюваннях.

Джерело: [1, 9].

Оцінка фінансової безпеки не повинна зводитись до аналізу фінансового стану, бо ці об'єкти аналізу мають навіть істотно інші цілі і можуть виконуватися для зовсім інших замовників та споживачів: фінансовою безпекою переймаються власники та керівники підприємств (бо мова йде про їх фінансові інтереси), а аналіз фінансового стану цікавить не тільки й не стільки названих власників чи керівництво підприємств, а, найчастіше – кредиторів, інвесторів, партнерів, державних та контролюючих органів. Крім того, при дослідженні фінансової безпеки підприємств варто зосереджуватися в першу чергу не на оперативних і швидко змінюваних критеріях, до яких відносяться, наприклад, показники платоспроможності, а обирати такі, які б давали змогу оцінити безпеку підприємства зі стратегічної точки зору.

Зі стратегічного погляду для оцінки рівня безпеки підприємств пропонується застосовувати показник фінансового результату, якого досягає підприємство. Використання прибутку у якості критерію фінансової безпеки підприємства має такі переваги: по-перше, прибуток є інтегрованим критерієм ефективності його діяльності; по-друге, виступає предметом фінансових інтересів; по-третє, він є основним джерелом для його стратегічного розвитку.

Для розуміння зв'язку безпеки підприємства і його фінансового результату доцільно звернутися до теорії криз, які супроводжують втрату підприємством своєї безпеки. У життєвому циклі фінансової кризи виді-

ляються такі її види [20]: стратегічна криза (коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху); криза прибутковості (коли перманентні збитки вихолошують власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу); криза ліквідності (підприємство стає неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності).

Розвиток кризи у часі відбувається таким чином: підприємство спочатку припускається стратегічних помилок, які мають пролонговані наслідки та не мають явних симптомів, тобто не видимі у поточному періоді. Але з часом, якщо такі стратегічні прорахунки не виправляються, вони починають негативно впливати на фінансовий результат підприємства у поточному періоді, зменшуючи прибуток, а потім – і формуючи збиток. Фінансовий результат окремого поточного періоду фіксується у фінансовому звіті № 2, і це вже стає наочно видимим. На цьому етапі керівництво підприємства за фінансовою звітністю вже може побачити наслідки своїх стратегічних управлінських дій, і, якщо мали місце колишні стратегічні помилки, то воно повинно збагнути серйозність ситуації і відкоригувати невдалу стратегію.

Якщо ж такого не зробити на цьому етапі, то процес розвитку кризи йде далі, і накопичення збитків за декілька звітних періодів може повністю знищити суму нерозподіленого прибутку попереднього періоду, який мав би бути джерелом покриття цих збитків. Це також буде помітним у звітній фінансовій формі № 2, але й відбивається на нерозподіленому прибутку (непокритому збитку) у звітній фінансовій формі № 1 – балансі підприємства. При цьому розмір нерозподіленого фінансового результату не просто зменшується, а й змінює знак на від'ємний, таким чином виникає непокритий збиток.

Якщо ж підприємство і у цій ситуації не приймає відповідних антикризових дій, то зростання збитку веде до зменшення обсягу власного капіталу. А це, у свою чергу, негативно впливає на фінансову стійкість підприємства. Зменшення власного капіталу і втрата фінансової стійкості змушує підприємство залучати більше позикового капіталу, який не покривається власністю підприємства, що означає втрату підприємством платоспроможності.

Отже, криза стратегії закономірно може привести до кризи прибутковості, яка потім – до кризи платоспроможності. Втрата ж платоспроможності підприємством, якщо воно не активізує свою антикризову діяльність, веде до хронічної стійкої неплатоспроможності і до банкрутства.

У цих видах криз особливе місце займає криза прибутковості, тому що вона має явні ознаки і на цій підставі може бути усвідомлена керів-

ництвом підприємства (чого, наприклад, позбавлена криза стратегії); вона також ще гарантує певні часові можливості для керівників кризового підприємства встигнути виправити кризову ситуацію (чого, до речі, можна й не встигнути при стрімкому розвитку кризи платоспроможності). З урахуванням всього вище наведеного, можна стверджувати, що фінансова безпека ідентифікується показниками прибутковості, а прибутковість діяльності підприємства є визначальним фактором фінансової безпеки.

Таким чином, фінансовий результат має ефективний потенціал впливу на фінансову безпеку підприємства, що наочно можна дослідити за допомогою факторного моделювання. У даному розумінні під потенціалом впливу на рівень фінансової безпеки розуміється можливість покращення цього рівня за рахунок зростання фінансового результату підприємства. Реалізація цього потенціалу й забезпечує зміцнення безпеки підприємства.

Для факторного обґрунтування впливу фінансового результату на фінансову безпеку оцінимо вплив фінансового результату на індикатори безпеки, що були зведені у табл. 1. Не зупиняючись на методах розрахунку цих показників (бо їх розрахунок наведений у тій же табл.1), оцінимо цей вплив через метод факторних підстановок, які описано в табл.3.

Винайдемо потенціал факторного впливу фінансового результату на інші показники фінансової безпеки, застосовуючи для цього ресурсно-функціональний підхід (табл.2), що представлено у табл.4. З цієї таблиці видно, що по усім складовим безпеки (бюджетній, грошово-кредитній, банківській та ін.) зростання прибутку призводить до збільшення власного капіталу підприємства, а через це – й до позитивних зрушень у структурі джерел фінансових ресурсів та покращення відповідних показників складових його безпеки. Безумовно, що на рівень цих показників впливають також й інші фактори, які подаються у формулах, наведених у табл. 2, але прибуток як частина власного капіталу підприємства зачіпає усі складові фінансово-економічної безпеки, і тому виступає основним чинником серед усіх наявних.

Значущість фінансового результату посилюється ще тим, що він є достатньо дослідженим в науковій літературі, необхідно тільки визнати його таким, що має найбільший потенціал впливу на рівень фінансової безпеки. Тому саме цей напрямок вимірювання рівня фінансової безпеки підприємств має бути пріоритетним для подальшого наукового розвитку й дослідження.

Таблиця 3 – Вплив фінансового результату на фінансову безпеку підприємства (на основі індикаторів безпеки)

Фактор	Факторний вплив (↑ - зростання; ↓ - зменшення)				
Зростання фінансового результату підприємства	↑ чистого прибутку	↑ нерозподіленого прибутку	↑ власного капіталу	↑ оборотних коштів	↑ коефіцієнта покриття
				↑ коефіцієнта автономії	
				↓ рівня фінансового леверіджу (ризик)	
	↑ прибутку до сплати відсотків і податків	↑ коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати			
	↑ чистого прибутку	↑ рентабельності власного капіталу			
		↑ нерозподіленого прибутку	↑ власного капіталу	↓ середньозваженої вартості капіталу	
				↑ валових інвестицій	↑ показника розвитку підприємства
				↑ кредитоспроможності підприємства	Покращення структури кредитних ресурсів
Покращення темпів зростання прибутку					

Джерело: розроблено автором

Таблиця 4 – Вплив фінансового результату на фінансову безпеку підприємства (за ресурсно-функціональним підходом)

Фактор	Рівень безпеки	Факторний вплив (↑ - зростання; ↓ - зменшення)			
Зростання фінансового результату підприємства	по бюджетній складовій	↑ нерозподіленого прибутку	↑ власного капіталу	↑ оборотних коштів, ↓ бюджетного фінансування і кредиторської заборгованості	↑ рівня безпеки по бюджетній складовій
	по грошово-кредитній складовій			↑ власних оборотних коштів, ↓ потреби в оборотних коштах, ↓ кредитів для поповнення оборотних коштів та кредиторської заборгованості	↑ рівня безпеки по грошово-кредитній складовій
	по банківській складовій			↑ обсягу депозитів, ↓ кредитів	↑ рівня безпеки по банківській складовій
	по валютній складовій			↓ кредиторської заборгованості по експортно-імпортних операціях	↑ рівня безпеки по валютній складовій
	по інвестиційній складовій			↑ капітальних інвестицій у розвиток підприємства	↑ рівня безпеки по інвестиційній складовій
	по фондовій підсистемі			↑ кількості акцій для збільшення основного капіталу	↑ рівня безпеки по фондовій підсистемі
	по страховій складовій			↑ коштів на страхування від ризиків	↑ рівня безпеки по страховій складовій

Джерело: розроблено автором

1. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 98-103.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: Нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
4. Горячева К. С. Финансовая безопасность предприятия, сущность и место в системе экономической безопасности / К.С. Горячева // Экономист. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
5. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: Препринт наукової доповіді / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева, А.М. Ашуєв. За наук. ред. М.М. Єрмошенка. – К.: Нац. академія управління, 2005. – 77 с.
6. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: Нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 30 с.
7. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави: теорія методологія, практика / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 368 с.
8. Задорожний Г.В. Економічна безпека і “тіньова” економіка / Г.В. Задорожний, П.О. Іваненко, С.В. Тютюнникова. – Х.: ХІБМ, 1999. – 206 с.
9. Ільяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н.Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С.12-19.
10. Ковалев Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 48-52.
11. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
12. Костирко Л.А. Діагностика впливу потенціалу фінансової стійкості на фінансову безпеку підприємства [Електронний ресурс] / Л.А. Костирко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/2011_3/Kostirko_L.pdf.
13. Новикова О.Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення / О.Ф. Новикова, Р.В. Потоколенко. – Донецьк: Прима, 2006. – 407 с.
14. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М.: ЗАО Бизнес школа “Интел-Синтез”, 1997. – 288 с.
15. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р.С. Папехин. – Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.
16. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10 – Финансы, денежное обращение и кредит / Р.С. Папехин. – Волгоград: Волгоградское научное издательство, – 2007. – 21 с.
17. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К.: Київ. економічний ін-т менеджменту, 2003. – 320 с.
18. Портнова Г.О. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки / Г.О. Портнова, В.М. Антоненко // Зб. наук. праць Нац. ун-ту державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 347-357.
19. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
20. Терещенко О.О. Фінансова санация та банкрутство підприємств / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.
21. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В.В. Шлыков. – СПб.: Алетей, 1999. – 140 с.

Отримано 22.03.2013